

Joanna Pawlak¹
Lilianna Jabłońska²
Katedra Ekonomiki Ogrodnictwa
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
Lublin

Poziom jakości handlowej owoców na rynku krajowym w świetle wymagań Unii Europejskiej na przykładzie Lubelszczyzny

Trade quality of fruit traded in the domestic market in the context of the EU requirements; case study of the Lublin region

Abstract. Purpose of the study is an estimation of the trade quality of local fruit traded in the local market in the context of the EU requirements. The estimation has been done for the primary market in the Lublin voivodeship. The study has shown that the analysed producers provide fruit of very different trade quality. Arbitrariness of estimation of the fruit quality indicates that the declared class of quality is not homogeneous in case of various participants in the market, and moreover it does not reach the specified standard. The surveyed suppliers treated the issue of homogeneousness of fruit and labelling it in an individual way. Therefore the results of the analyses do not allow for a positive evaluation of the trade quality of fruit of domestic origin in the light of current standards. The predominant opinion of a great importance of standards in increasing the quality of fruit is not reflected in the Lublin wholesale market.

Key words: trade quality, standards of trade quality, fruit

Synopsis. Celem pracy jest ustalenie aktualnego poziomu jakości handlowej krajowych owoców znajdujących się na rynku w świetle obowiązujących przepisów Unii Europejskiej. Oceny dokonano na poziomie rynku pierwotnego na przykładzie województwa lubelskiego. Z badań wynika, że badani producenci dysponują owocami bardzo zróżnicowanymi pod względem jakości handlowej. Dowolność w ocenie poziomu jakości owoców wskazuje, że deklarowana klasa jakości nie jest jednoznaczna u poszczególnych uczestników obrotu, jak również nie jest jednoznaczna z określoną normą europejską. Badani producenci w różnym stopniu dbają również o jednorodność owoców w opakowaniu oraz o właściwe etykietowanie owoców. Wyniki analiz nie pozwalają na wysoką ocenę jakości handlowej owoców krajowej produkcji w świetle obowiązujących standardów, a powszechne przekonanie o ogromnej roli norm w podnoszeniu jakości nie znalazło odzwierciedlenia na rynku lubelskim.

Słowa kluczowe: jakość handlowa, standardy jakości handlowej, owoce

Wstęp

Współczesne definicje jakości kładą nacisk na społeczne jej aspekty, a konkretnie odnoszą się do jakości produktu i jego wartości użytkowej dla ostatecznego nabywcy [Sikora 1995]. Wynika to z faktu, iż klient jest najważniejszym czynnikiem zewnętrznym (obok wolnego rynku i konkurencji) mającym wpływ na jakość wyrobów i zawsze pozostaje w centrum zainteresowania producentów [Rytyński 2005]. Jednak problem jakości nie dotyczy wyłącznie relacji producent-konsument, ale jest również przedmiotem zainteresowania państwa, które zobowiązane jest stać na straży dobra i bezpieczeństwa obywateli. Państwo

¹ Dr inż., ul Leszczyńskiego 58, 20-950 Lublin, e-mail: pawlak_joanna@wp.pl

² Dr hab., prof. nadzwyczajny UP, ul Leszczyńskiego 58, 20-950 Lublin, e-mail: bozena.szafranska@ar.lublin.pl

wypełnia ten obowiązek poprzez określanie i wprowadzanie przepisów prawnych, nie dopuszczając na rynek produktów o niezadawalającej jakości [Jabłońska i Pawlak 2004].

Na rynku ogrodniczym funkcjonuje szereg przepisów dotyczących zarówno wymagań jakości zdrowotnej, jak i handlowej produktów. Te ostatnie to wspólne standardy jakości handlowej UE, obowiązujące w Polsce od dnia akcesji. Wszystkie, poza niedopuszczeniem na rynek (ze względu na dobro konsumenta) produktów niskiej jakości, powinny stwarzać warunki uczciwej wymiany handlowej. Ponadto wspólne standardy jakości handlowej UE, co podkreślają m.in. Ciechomski [1995; 2002] i Nosecka [2003] ujednolicają pod względem jakościowym produkty pochodzące od różnych dostawców, ułatwiają obrót (szczególnie w warunkach uniemożliwiających prezentację towaru), pozwalają na rozwój handlu bez fizycznej obecności produktów, obniżają koszty transakcji. Pełnią również funkcję informacyjną dla odbiorców i dostawców sprzedawanych i kupowanych towarów oraz stanowią podstawy prawne do rozstrzygania sporów między kontrahentami. Są więc istotnym czynnikiem konkurencji w warunkach rosnących wymagań konsumentów i koncentracji popytu w rękach coraz większych pośredników. Dlatego tak ważne wydaje się poznanie aktualnego poziomu jakości handlowej krajowych owoców znajdujących się na rynku w świetle obowiązujących przepisów Unii Europejskiej. Badanie jakości pozwoli na ocenę stopnia przystosowania się polskich sadowników do stosunkowo nowych warunków konkurencyjnego rynku, po wstąpieniu Polski w struktury Unii Europejskiej, oraz na ocenę słuszności powszechnej opinii o ogromnej roli norm jakości, jako aktów prawnych, w podnoszeniu tej jakości w sferze produkcji i obrotu.

Metodyka badań

Problem jakości handlowej świeżych owoców na polskim rynku ujęto w niniejszej pracy w dwóch częściach. W pierwszej przedstawiono obowiązujące przepisy prawne Unii Europejskiej, odnoszące się do prawnych gwarancji jakości. Szczególną uwagę zwrócono na zasady określania jakości handlowej owoców wprowadzanych do obrotu, ustanowione przez wspólne standardy³. W drugiej części, w celu oceny poziomu jakości owoców na rynku, dokonano analizy wyników badań empirycznych przeprowadzonych wśród 470 producentów owoców⁴ na terenie województwa lubelskiego w latach 2003-2006. Wybór regionu wynikał głównie z pozycji produkcji sadowniczej w gospodarce rolnej tego regionu oraz ze znaczenia lubelskiego sadownictwa w krajowej produkcji owoców⁵. Badania prowadzono w formie wywiadów bezpośrednich. Analizy, pozwalające na wyciągnięcie wniosków odnośnie poziomu jakości owoców krajowej produkcji, obejmują między innymi zagadnienia dotyczące wagi poszczególnych cech owoców oraz rodzaju i stopnia dopuszczalnych wad w ocenie dokonywanej przez producentów, sposobu pakowania z punktu widzenia jednolitości owoców w pojedynczym opakowaniu, poziomu stosowania etykietowania, stopnia i zakresu informacji dołączanych do owoców znajdujących się w obrocie. W

³ Źródłem obowiązujących przepisów prawnych były Rozporządzenia Rady UE, i Rozporządzenia Komisji UE zamieszczane w Dzienniku Urzędowym UE (wszystkie z których korzystano, przedstawiono w spisie literatury).

⁴ W tym 145 producentów jabłek, 75 producentów gruszek, 70 producentów śliwek, 70 producentów truskawek, 60 producentów wiśni i 50 producentów czereśni.

⁵ Udział upraw sadowniczych w województwie lubelskim w powierzchni użytków rolnych jest prawie dwukrotnie wyższy niż w skali kraju, zaś zbiory owoców z tego regionu stanowią prawie 15% zbiorów krajowych [Produkcja... 2004].

ocenie poszczególnych elementów składających się na jakość punktem odniesienia były wspólne w Unii Europejskiej wymagania jakości handlowej. Wartości parametrów uwzględnianych w analizach, ze względu na ich nominalną skalę pomiaru, scharakteryzowano przy pomocy odsetka.

Jakość handlowa owoców w regulacjach prawnych

Podstawowym aktem prawnym regulującym kompleksowo funkcjonowanie sektora świeżych owoców jest Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2200/96 z 1996 roku w sprawie Wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw z późniejszymi zmianami [Rozporządzenie... 1996]. Zgodnie z tym rozporządzeniem owoce objęte wspólną organizacją rynku i wprowadzane do obrotu powinny spełniać wymagania w zakresie ustalonych standardów jakości handlowej, które określone są drogą rozporządzeń wykonawczych Komisji WE i są nadrzędne w stosunku do przepisów krajowych. Odnoszą się do poszczególnych gatunków owoców, ewentualnie ich grup. Wspólne wymagania jakościowe odnośnie owoców obowiązują na wszystkich szczeblach obrotu krajowego i międzynarodowego, a za ich przestrzeganie odpowiedzialny jest właściciel produktu, czyli osoba dysponująca nim w danym momencie.

Wspólne standardy jakości handlowej dotyczą właściwości organoleptycznych, właściwości fizyko-chemicznych i wymagań w zakresie klasyfikacji, opakowania i prezentacji. Ich konstrukcja dla poszczególnych rodzajów owoców jest podobna, ponieważ wszystkie zawierają identyczne ogólne zasady przygotowania produktów do sprzedaży. W każdym standardzie zawarte są postanowienia dotyczące jakości, w których określone są wymagania minimalne oraz wymagania dla poszczególnych klas jakości. Wymagania minimalne są praktycznie jednakowe dla wszystkich produktów. Zgodnie z nimi produkty wprowadzane do obrotu powinny być całe, zdrowe, czyste, praktycznie wolne od szkodników i od uszkodzeń spowodowanych przez szkodniki, bez nadmiernego zawilgocenia powierzchniowego oraz bez obcych zapachów i/lub smaków. W części odnoszącej się do wymagań minimalnych istnieje również zapis, iż produkty powinny być dostatecznie rozwinięte i odpowiednio dojrzałe, by mogły wytrzymać transport i manipulacje, by dotrzeć do miejsca przeznaczenia zachowując zadowalającą jakość. Poza wymienionymi powyżej jednolitymi wymaganiami poszczególne standardy jakości handlowej mogą zawierać dodatkowe wymagania minimalne, specyficzne dla danego produktu. Różne są natomiast dla różnych owoców wymagania jakościowe dla poszczególnych klas, przy czym generalnie dotyczą one stopnia rozwoju, dojrzałości, barwy i kształtu. W myśl rozporządzeń owoce klasy Ekstra (niezależnie od gatunku) powinny być najwyższej jakości, klasy I dobrej jakości, natomiast do klasy II powinno się zaliczać produkty, które nie mogą być zaklasyfikowane do klas wyższych, ale spełniające wymagania minimalne. Dla każdej klasy określone są także dopuszczalne wady.

Kolejne zapisy standardów zawierają postanowienia dotyczące zasad sortowania według wielkości i dopuszczalnych tolerancji w zakresie jakości i wielkości dla produktów nie spełniających wymagań ustalonych dla danej klasy. Dodatkowo, w przypadku niektórych owoców, określone są tolerancje dla poszczególnych wad.

Dalsze zapisy standardów dotyczą prezentacji towaru i obejmują postanowienia odnośnie jednolitości produktów w opakowaniu, sposobów prezentacji oraz opakowań. Zgodnie z tymi postanowieniami w każdym opakowaniu owoce powinny być jednolite pod wzglę-

dem pochodzenia, odmiany, klasy jakości oraz wielkości. Dla każdego produktu podawane są sposoby jego prezentacji w opakowaniach.

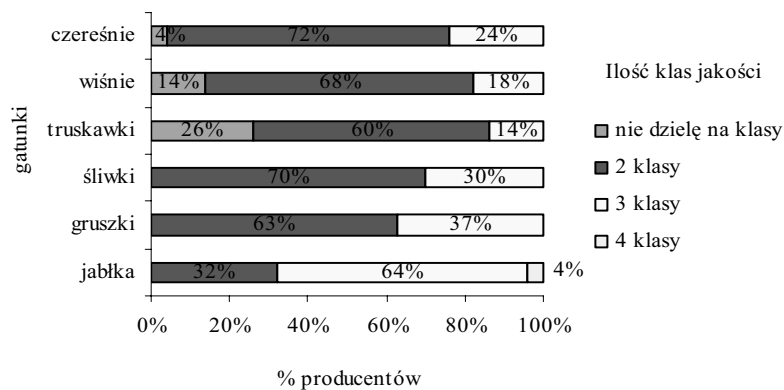
Na końcu każdego standardu jakości znajdują się zapisy odnośnie znakowania towaru, gdyż zgodnie z Rozporządzeniem 2200/96 odpowiednio oznakowane musi być każde opakowanie [Rozporządzenie... 1996]. Musi ono zawierać informacje dotyczące identyfikacji wprowadzającego towar do obrotu, to znaczy nazwę i adres pakującego i/lub wysyłającego, a także kraj pochodzenia i nieobowiązkowo rejon uprawy lub nazwę krajową, regionalną lub lokalną. Ponadto zawsze na opakowaniu musi znaleźć się informacja o klasie jakości i wielkości owoców (odstępstwo m.in. w przypadku truskawek) oraz nazwa gatunku (o ile produkt nie jest widoczny z zewnątrz), nazwa odmiany (istnieją jednak wyjątki), typ handlowy. Na opakowaniach może znaleźć się również znak urzędowej kontroli jakości, jednak nie jest on obowiązkowy.

Jakości handlowa owoców na poziomie producenta

Klasy jakości w ofercie badanych producentów

Pomimo, że większość badanych producentów sortowała owoce przed sprzedażą (nie czyniło tego 4,0% producentów czereśni, 14,0% wiśni i 26,0% truskawek (rys. 1)), przedstawiona poniżej rozbieżność w podejściu do klasyfikacji owoców na klasy jakości nie pozwala na ocenę rzeczywistego poziomu jakości owoców oferowanych przez badanych producentów. Tym bardziej, że wśród producentów jabłek 64,0% osób sortowało je na trzy klasy jakości, wyróżniając klasę Ekstra, I i II, lub też I, II i III, a prawie 1/3 z nich wyróżniała tylko dwie klasy jakości, dzieląc jabłka na klasę Ekstra i I lub I i II. Byli jednak i tacy (4,0% badanych), którzy do obrotu wprowadzali cztery klasy jakości. Producenci pozostałych gatunków sortowali owoce przede wszystkim na dwie klasy. Stanowili oni od 60,0% do 72,0% badanych w poszczególnych grupach. Zatem fakt deklaracji przez pewien procent z badanych dysponowania owocami klasy Ekstra czy I nie jest jednoznaczny z oferowaniem najwyższej i dobrej jakości określonej normą.

Z przeprowadzonych badań wynika również, iż producenci przy ocenie jakości owoców w trakcie przygotowywania ich do sprzedaży zwracali uwagę w różnym stopniu na różne ich cechy. Powyższe wpłynęło na bardzo zróżnicowany poziom jakości owoców w poszczególnych klasach u badanych producentów. Tym bardziej, że w całej badanej populacji nie było ani jednej grupy respondentów, która w stu procentach uwzględniałaby chociaż jedną cechę owoców decydującą o poziomie ich jakości. Najważniejszym kryterium oceny jakości dla producentów była zdrowotność owoców, którą wymieniło 89,9% badanych (tab. 1). Również istotna była czystość i brak uszkodzeń mechanicznych, brane pod uwagę przez odpowiednio 84,2% i 80,2% badanych. Mniejsze znaczenie miały natomiast takie cechy jak stopień dojrzałości, świadczący o przydatności do spożycia (74,0% badanych), brak szkodników (62,4% badanych) i stopień rozwoju owoców (50,1% badanych). Najmniejszy odsetek badanych producentów, bo zaledwie 31,2%, uwzględniało występowanie zawilgocenia powierzchniowego owoców.

Rys. 1. Liczba oferowanych klas jakości owoców poszczególnych gatunków wśród badanych producentów, % producentów danego gatunku

Fig. 1. Number of offered fruit quality classes by particular species among the surveyed producers, % of a given group of growers

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 1. Cechy jakości owoców brane pod uwagę przez producentów poszczególnych gatunków w czasie przygotowywania ich do sprzedaży, % producentów danego gatunku

Table 1. Components of fruit quality taken into account by the producers of particular species in preparing fruit for sale, % of a given group of growers

Gatunek owoców	Cechy jakości handlowej								
	zdrowotność	czystość	uszkodzenia	obecność szkodników	zawilgocenie powierzchniowe	stopień dojrzałości	obecność obcych zapachów, smaków	stopień rozwoju owoców	ordzawienia
Cała populacja	89,9	84,2	80,2	62,4	31,2	74,0	42,6	50,1	46,2
Jabłka	84,8	73,8	77,2	57,9	15,9	65,5	36,6	35,7	48,3
Gruszki	92,0	76,0	81,3	58,7	20,0	72,0	34,7	37,3	44,0
Śliwki	91,4	91,4	82,9	72,9	47,1	81,4	61,4	58,6	x
Truskawki	94,3	85,7	77,1	52,9	30,0	74,3	20,0	50,0	x
Wiśnie	85,0	88,3	76,7	61,7	30,0	65,0	46,7	55,0	x
Czereśnie	92,0	90,0	86,0	70,0	44,0	86,0	56,0	64,0	x

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań

Prawie przy każdej z cech jakości zwracało na nią uwagę więcej producentów czereśni i śliwek niż w przypadku innych gatunków. Dotyczy to przede wszystkim obecności zwilgocenia powierzchniowego, obcych zapachów, smaków oraz szkodników. Zastanawiającym, a jednocześnie niepokojącym jest natomiast fakt, że stosunkowo małą wagę do wszystkich cech przywiązywali producenci jabłek, pomimo że są one od wielu lat sztandarowym owocem pod względem upowszechniania unijnych norm jakości handlowej.

Na zdrowotność jabłek zwracało uwagę 84,8% ich producentów, na czystość i uszkodzenia 73,8% i 77,2%, na stopień dojrzałości i obecność szkodników 65,5% i 57,9%, na obecność obcych zapachów i smaków oraz stopień rozwoju 36,6% i 35,7%, a na zawilgocenia powierzchniowe 15,9%.

Wady owoców dopuszczalne w klasie Ekstra i I w opinii producentów

O stosunkowo niskim poziomie jakościowym owoców wprowadzanych do obrotu przez producentów świadczy również stopień dopuszczania przez nich wad w oferowanym towarze. Jak wynika z badań, część producentów dopuszczała wady nawet w opakowaniach z owocami zakwalifikowanymi do klasy Ekstra, które nie tylko z punktu widzenia zapisów normy, ale także z punktu widzenia znaczenia pojęcia „Ekstra” powinny charakteryzować się brakiem jakichkolwiek wad (z wyjątkiem 5% tolerancji).

Tabela 2. Wady owoców dopuszczalne w klasie Ekstra zdaniem badanych producentów, % producentów danego gatunku

Table 2. The permissible defects of fruits in the “Extra” class in the opinion of surveyed producers, % of a given group of growers

Wady	Gatunki					
	jabł- ka	gruszki	śliwki	tru- skawki	wiśnie	czere- śnie
Niewielkie wady kształtu	18,6	20,0	8,6	1,4	5,0	6,0
Niewielkie różnice w stopniu dojrzałości	25,5	21,3	7,1	5,7	18,3	8,0
Nieznaczne zróżnicowanie w stopniu wybarwienia	49,0	41,3	22,9	12,9	16,7	18,0
Niewielkie różnice w wielkości	26,2	18,7	17,1	14,3	16,7	10,0
Małe plamki	2,7	2,7	x	-	x	x
Ordzawienia	1,4	2,7	x	x	x	x
Uszkodzona szypułka	6,2	1,3	x	x	x	x
Plamki na 1/4 owocu	-	2,7	x	x	x	x
Otarty wosk	x	x	7,1	x	x	x
Lekkie uszkodzenia skórki	x	x	2,9	x	x	x
Lekkie wady miąższu	x	x	-	x	x	x
Niewielkie oparzenia	x	x	x	x	-	-
Zanieczyszczenie ziemią	x	x	x	-	x	x

x – nieuwzględniane wady przy poszczególnych gatunkach.

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań

Również w przypadku owoców klasy I badania wykazały różne podejście producentów do oceny ich jakości, tym razem jednak zarówno „in plus”, jak i „in minus” z punktu widzenia. Wśród producentów jabłek i gruszek odpowiednio aż 49,0% i 41,3% badanych dopuszczało w klasie Ekstra zróżnicowany stopień wybarwienia owoców, 26,2% i 18,7% zróżnicowaną ich wielkość, a 25,5% i 21,3% zróżnicowany stopień dojrzałości (tab. 2). Zdaniem 18,6% i 20,0% producentów tych owoców dopuszczalne są również w tej klasie jakości niewielkie wady kształtu owoców, a według 6,2% i 1,3% badanych może być uszkodzona szypułka. Stosunkowo mniej respondentów twierdzących, że owoce

najwyższej klasy mogą różnić się w opakowaniu pod jakimkolwiek względem lub mieć jakieś wady, odnotowano w grupie uprawiających owoce sezonowe. Nieznaczne zróżnicowanie owoców pod względem wybarwienia dopuszczało w klasie Ekstra jedynie 22,9%, 12,9%, 16,7% i 18,0% odpowiednio producentów śliwek, truskawek, wiśni i czereśni, a niewielkie zróżnicowanie wielkościowe odpowiednio ich 17,1%, 14,3%, 16,7% i 10,0%. Bardzo nieliczni producenci śliwek dopuszczali również uszkodzoną skórkę i otarty na niej wosk. Było to 2,9% i 7,1% badanych w tej grupie.

Tabela 3. Wady owoców dopuszczalne w klasie I zdaniem badanych producentów, % producentów danego gatunku

Table 3. The permissible defects of fruit in class I in the opinion of the surveyed producers, % of a given group of growers

Wady	Gatunki					
	jabłka	gruszki	śliwki	truskawki	wiśnie	czereśnie
Niewielkie wady kształtu	47,6	50,7	58,6	30,0	35,0	50,0
Różny stopień dojrzałości	22,8	28,0	11,4	35,7	8,3	12,0
Różny stopień wybarwienia	53,1	54,7	24,3	38,6	23,3	18,0
Nieznaczne zróżnicowanie wielkościowe	73,8	80,0	74,3	62,9	60,0	66,0
Wyraźne zróżnicowanie wielkościowe	2,1	2,7	-	-	x	x
Lekkie uszkodzenia skórki	19,3	21,3	10,0	x	x	x
Lekkie wady miąższu	0,7	1,3	1,4	x	x	x
Brak szypułki	21,4	22,7	30,0	15,7	28,3	22,0
Uszkodzona szypułka	35,2	36,0	48,6	34,3	x	x
Otarty wosk	x	x	7,1	x	x	x
Nieliczne oparzenia słoneczne	x	x	x	x	5,0	2,0
Nieliczne uszkodzenia pogradowe	x	x	x	x	6,7	12,0
Suche uszkodzenia	x	x	x	5,7	x	x
Zanieczyszczenie ziemią	x	x	x	5,7	x	x
Ordzawienia	10,3	8,0	x	x	x	x

x – nieuwzględniane wady przy poszczególnych gatunkach.

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań

Również w przypadku owoców klasy I badania wykazały różne podejście producentów do oceny ich jakości, tym razem jednak zarówno in plus, jak i in minus z punktu widzenia jakości. Na przykład zgodnie z normami dla poszczególnych owoców w klasie I dopuszcza się niewielkie wady kształtu, które jednak zdaniem aż 47,6% producentów jabłek, 50,7% producentów gruszek, 58,6% producentów śliwek, 30,0% producentów truskawek, 35,0% producentów wiśni i 50,0% producentów czereśni są niedopuszczalne (tab. 3). Norma odnośnie jabłek zezwala również, w tej klasie jakości, na sprzedaż owoców bez szypułek pod warunkiem nieuszkodzonej skórki, a 78,6% producentów uważało jej obecność za konieczną, w tym 64,8% dopuszczało tylko jej niewielkie uszkodzenie. Z drugiej jednak strony wśród producentów pozostałych gatunków, gdzie szypułka jest wymagana (przy truskawkach kielich i szypułka), od 15,7% do 30,0% badanych, zależnie od gatunku owoców, twierdziło, że owoce w klasie I mogą

być jej pozbawione. Ponadto respondenci dopuszczali w opakowaniu różny stopień wybarwienia owoców, podczas gdy normy zezwalają jedynie na niewielkie wady w tym zakresie. Najczęściej byli to producenci jabłek i gruszek, odpowiednio 53,1% i 54,7% tych grup. Zależnie od gatunku owoców respondenci wywiadu w różnym stopniu dopuszczali również różny stopień dojrzałości owoców, co jest niedopuszczalne w świetle norm. Ponadto normy nie pozwalają na żadne uszkodzenia miąższu, a w badanej populacji producentów jabłek i gruszek odpowiednio 0,7% i 1,3% sadowników uznawało je za dopuszczalne. Generalnie ci ostatni dopuszczali więcej wad w oferowanym towarze niż producenci owoców sezonowych.

Pakowanie i etykietowanie owoców jako element jakości handlowej

Badani producenci w różnym stopniu zwracali uwagę na jednorodność owoców w pojedynczym opakowaniu. Zgodni byli jedynie co do tego, iż owoce powinny być tej samej odmiany, jednak średnio 6,4% producentów uważało, że można je mieszać (tab. 4). Tylko 75,3% respondentów przywiązywało wagę do umieszczania w jednym opakowaniu owoców tej samej klasy jakości, 63,0% respondentów owoców tej samej wielkości, 61,9% respondentów owoców o tym samym stopniu dojrzałości, a 59,9% i 59,8% respondentów owoców tego samego pochodzenia i tej samej barwy. W największym stopniu przywiązywali wagę do jednorodności pod względem większości cech producenci czereśni, w najmniejszym zaś producenci truskawek. Jeśli chodzi o jednolitość wybarwienia i stopnia dojrzałości, miały one najmniejsze znaczenie dla producentów jabłek i gruszek.

Tabela 4. Cechy jakościowe owoców uwzględniane przez producentów przy pakowaniu w pojedyncze opakowania handlowe, % producentów danego gatunku

Table 4. Components of fruit quality taken into account by producers when packing in separate containers, % of a given group of growers

Gatunek owoców	Cechy					
	pochodzenie	odmiana	klasa jakości	barwa	wielkość	stopień dojrzałości
Cała populacja	59,9	93,6	75,3	59,8	63,0	61,9
Jabłka	57,2	94,5	82,1	49,7	74,5	51,7
Gruszki	61,3	97,3	82,7	46,7	73,3	56,0
Śliwki	58,6	92,6	74,3	58,6	64,3	67,1
Truskawki	61,4	90,0	58,6	60,0	32,9	68,6
Wiśnie	55,0	95,0	70,0	60,0	56,7	61,7
Czereśnie	66,0	92,0	84,0	84,0	76,0	66,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

Ważnym elementem jakości handlowej owoców, zarówno ze względu na wymogi prawa, jak i zdobycie zaufania konsumenta, jest ich etykietowanie. Niestety, zaledwie 25,7% całej populacji badanych wykonywało tę czynność. Najwięcej sadowników etykietowało partie gruszek i śliwek (32,0% i 32,9%), zaś najrzadziej etykietowanie stosowali producenci wiśni (18,3%). Wśród producentów pozostałych gatunków etykietowanie stosowało 22,8% producentów jabłek, 24,0% producentów czereśni oraz 24,3% producentów truskawek. Niezależnie więc od uprawianego gatunku większość

producentów nie przestrzegała przepisów prawnych, czego nie można tłumaczyć brakiem znajomości norm jakości handlowej, gdyż obowiązek etykietowania artykułów rolno-spożywczych nakłada na uczestników rynku także ustawa o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych [Ustawa... 2000].

W każdej grupie badanej populacji producenci etykietujący owoce z dużą dowolnością podchodzili do zamieszczania na nich informacji i żaden nie podawał wszystkich wymaganych normami jakości handlowej. Najwięcej, bo zależnie od gatunku 72,5% do 100% etykietujących, zamieszczało informacje o odmianie, a następnie o klasie jakości. Takich było od 46,9% do 95,6% (tab. 5). Informacje pozwalające na identyfikację wprowadzającego do obrotu, czyli nazwisko, adres pakującego lub jego znak firmowy oraz wskazujące na pochodzenie owoców (kraj), zamieszczane były przez odpowiednio od 21,6% do 54,5%, od 23,5% do 75,0% oraz od 41,2% do 89,4% etykietujących, zależnie od gatunku owoców. Najwięcej informacji o wprowadzanych do obrotu owocach podawali producenci czereśni, śliwek i gruszek. W znacznie mniej informacji zaopatrzone były pozostałe gatunki.

Tabela 5. Informacje umieszczone przez producentów na etykietach opakowań, % producentów danego gatunku
Table 5. Information included by producers in the labels of containers, % of producers labelling in a given group of growers

Gatunek owoców	Informacje							
	nazwa gatunku	nazwa odmiany	wielkość owoców	klasa jakości	masa netto	dane pakującego	kraj pochodzenia	znak handlowy
Jabłka	66,7	93,9	45,3	72,9	54,5	42,6	48,8	24,2
Gruszki	50,0	95,9	33,4	79,1	58,4	37,5	89,4	25,0
Śliwki	47,8	100	-	95,6	60,9	21,6	87,0	43,5
Truskawki	35,4	94,3	x	46,9	46,9	46,9	41,2	23,5
Wiśnie	54,5	72,5	x	63,8	45,3	54,5	45,3	27,3
Czereśnie	66,7	83,3	x	83,3	58,3	33,3	75,0	75,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

Podsumowanie i wnioski

Jak wynika z badań producenci z województwa lubelskiego dysponują owocami bardzo zróżnicowanymi pod względem jakości handlowej. Dowolność w ocenie poziomu jakości owoców wskazuje, że deklarowana klasa jakości nie jest jednoznaczna u wszystkich badanych, jak również nie jest jednoznaczna z określoną normą. Potwierdza to fakt, iż u producentów nieznaną był stopień dopuszczalnych w danej klasie wad, a część dopuszczała wady nawet w klasie Ekstra. Uczestnicy obrotu w różnym stopniu podchodzą również do jednorodności owoców w opakowaniu. Stosunkowo niski jest także poziom etykietowania

owoców, a ponadto producenci etykietujący owoce podchodzą z dużą dowolnością do zamieszczanych na etykietach informacji. Zatem wyniki powyższych analiz wskazują na dość niski poziom jakości handlowej owoców krajowej produkcji w świetle obowiązujących standardów. Przygotowanie owoców do sprzedaży nie spełnia niejednokrotnie nawet minimalnych wymagań. Powszechnie więc przekonanie o ogromnej roli norm w podnoszeniu jakości nie znalazło odzwierciedlenia na rynku Lubelszczyzny, pomimo ich obligatoryjności. Wydaje się zatem słuszne podjęcie jeszcze szerszej niż dotychczas akcji upowszechniania wiedzy o standardach jakościowych.

Literatura

- Ciechomski W. [1995]: Realizacja programu usprawnienia i modernizacji dystrybucji drogą do stabilizacji rynku ogrodniczego. [W:] Materiały konferencji „System stabilizowania rynku ogrodniczego – doświadczenia zagraniczne i propozycje dla Polski”. COBRO, Warszawa, ss. 36-41.
- Ciechomski W. [2002]: Uwarunkowania rozwoju sektora owocowo-warzywnego w aspekcie integracji z Unią Europejską. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* nr 4-5, ss. 45-53.
- Jabłońska L., Pawlak J. [2004]: Wymagania jakościowe na rynku ogrodniczym. [W:] Materiały I Konferencji AGF Polska 2004. Warszawa, ss. 4-9.
- Nosecka B. [2003]: Dostosowywanie polskiego rynku owoców i warzyw do wymogów obowiązujących w Unii Europejskiej. [W:] Dostosowywanie polskiego rynku rolnego do wymogów Unii Europejskiej. IERiGŻ. Warszawa, ss. 165-176.
- Produkcja upraw ogrodniczych. [2004]. GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1168/1999 z dnia 3 czerwca 1999 r. ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do śliwek. [1999].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 848/2000 z dnia 27 kwietnia 2000 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1168/1999 ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do śliwek. [2000].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 843/2002 z dnia 21 maja 2002 r. ustanawiające normę handlową dla truskawek i zmieniające rozporządzenie (EWG) nr 899/87. [2002].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 85/2004 z dnia 15 stycznia 2004 r. ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do jabłek. [2004A].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 86/2004 z dnia 15 stycznia 2004 r. ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do gruszek. [2004B].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 214/2004 z dnia 6 lutego 2004 r. ustanawiające normę jakości dla wiśni i czereśni. [2004C].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 907/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. zmieniające normy handlowe mające zastosowanie do świeżych owoców i warzyw w odniesieniu do prezentacji i etykietowania. [2004D].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 379/2005 z dnia 4 marca 2005 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1168/1999 ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do śliwek. [2005A].
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1238/2005 z dnia 28 lipca 2005 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 85/2004 ustanawiające normy handlowe w odniesieniu do jabłek. [2005B].
- Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2200/96 z 28 października 1996 roku w sprawie Wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw. [1996].
- Rytyński W. [2005]: Zarządzanie jakością. Sigma. Skierniewice.
- Sikora T. [1995]: Żywność gwarantowanej jakości. *Przemysł Spożywczy* 6.
- Ustawa o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych z dnia 21 grudnia 2000 r. [2000]. *Dz. U.* nr 5 z 2001 r., poz. 44, z późniejszymi zmianami.